

Д Е Б Ю Т И

УДК 821.133.1-311.4.09

І. В. Гетьман
Дніпропетровськ

ТВОРЧИСТЬ АННІ ЕРНО ТА ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОГО ПИСЬМА

Романи, створені жінками, написані по-різному, піднімають різні теми, представляють різні сюжети. Не можна у всіх випадках говорити про дрібності і вузькості тим, примітивності фабули, про манірності, сентиментальності творів тільки тому, що вони створені жінками. У типово жіночій прозі домінують сім'я, будинок, розділена або нерозділена кохання. У центрі розповіді перебуває жінка. Цікаво й те, що жінки набагато ретельніше підходять до своєї мови, прагнучи зробити його більш грамотним, багатим, стильним, індивідуально забарвленим особливою експресією. Однією з яскравих представниць французької жіночої літератури другої половини ХХ століття є Анні Ерно. Твори її багато читають, поширюють, коментують у газетах, вивчають у ліцеях. У своїй творчості автор акцентує увагу на соціальних негараздах, на незадоволенні посередньої життям, на сімейному насильстві. Її книги розповідають про пристрасті, різко, без натяку на романтизм. Вона показує суспільство, таким як воно є, тобто часто поганим. Творчість Анни Ерно турбує, дратує, зачаровує. Вона справжня жінка і справжній письменник.

Ключові слова: жіноча література, стаття, письменництво, повсякденність.

Романы, созданные женщинами, написаны по-разному, поднимают разные темы, представляют разные сюжеты. Нельзя во всех случаях говорить о мелкости и узости тем, примитивности фабулы, о манерности, сентиментальности произведений только потому, что они созданы женщинами. В типично женской прозе доминируют семья, дом, разделенная или неразделенная любовь. В центре рассказа находится женщина. Интересно и то, что женщины намного тщательнее подходят к своему языку, стремясь сделать его более грамотным, богатым, стильным, индивидуально окрашенным особенной экспрессией. Одной из ярких представительниц французской женской литературы второй половины ХХ века является Анни Эрно. Произведения ее много читают, распространяют, комментируют в газетах, изучают в лицеях. В своем творчестве автор акцентирует внимание на социальных неурядицах, на неудовлетворении посредственной жизнью, на семейном насилии. Ее книги рассказывают о страсти, резко, без намека на романтизм. Она показывает общество, таким как оно есть: часто плохим. Творчество Анни Эрно тревожит, раздражает, очаровывает. Она настоящая женщина и настоящий писатель.

Ключевые слова: женская литература, пол, писательство, повседневность.

Novels, created by women, are written in a different way, they bring up different subjects and present different plots. It would not be correct to say about the shallowness and narrowness of subjects, primitiveness of fabula, about mannerism and sentimentality of works only because they were created by women. In typically women's prose family (even if it is a broken one), home, happy and unrequited love is always dominating. There is a Woman in the center of the story. It is also remarkable that women have more accurate approach to their language style, trying to make it more literary, rich, stylistic and individually marked with specific expression. One of the brightest representative of French women's literature in second half of the 20th century is Annie Ernaux. Her works are read a lot, distributed, annotated in the newspapers, studied in lyceums. In

her works she pays attention to riotous disturbances, dissatisfactory of mediocre life, family violence. Her books narrate about passion, dramatically, without any hint of romanticism. She shows society the way it is: mostly in a bad way. Annie Ernaux's works make people excited and fascinated. She is a real woman and a talented writer.

Keywords: *women's literature, sex, writing, daily.*

Поставити перед собою запитання щодо жіночої літератури – це насамперед уявити собі ідею про різницю між двома літературами, двома видами письменництва – чоловічим, з одного боку, і жіночим – з іншого. Необхідно враховувати, що різниця між статями впроваджується в артистичну діяльність і займає там настільки важливе місце, що можна розпізнати твір за статевою ознакою автора, який його написав, вона має характеристики, які вийшли з цього фізичного, генетичного означення. Та ще й погодитись з тим, що може йтися про існування статі мови, мислення, про чоловічий та жіночий підбір слів і т. ін. [5, с. 5]. Важливим є, безумовно, і явище феномену жіночого письменництва як такого. Чи можливо однаково обговорювати таких жінок, що жили у різні епохи, як Сафо, Жорж Санд, Вірджинія Вульф? Чи приходила кому-небудь думка про вивчення чоловічої літератури, розглядаючи водночас Софокла, Стендаля, Клоделя? Неможливість такого дослідження поряд із дослідженням щодо жіночого письменництва, що є тим не менш цілком можливим, демонструє певна «маргінальність» жіночої літератури [3, с. 5]. Хоч і існує своєрідна специфічність жіночої літератури, але цілковите розділення між творчістю жіночою і чоловічою неможливе. І не лише тому, що жінка-письменник вочевидь читала багато творів, написаних чоловіками, і перейняла їхню культурну модель. Специфічність жіночого письменництва не виключає цих збігів з письменництвом чоловічим. Звідси інша складність – яка тема є суто жіночою? Двостатевість творця призводить до того, що повсякчас знаходяться теми, які можуть здаватися суто жіночими в творі письменника-чоловіка, і навпаки. Тим не менш, цілком можливо сприймати жіночі твори як тканину, що постійно збільшується і об'єднує всю жіночу літературу спільною тематикою.

Давно пройшли ті часи, коли жінки відстоювали своє право на існування в літературі, але навіть серед жінок – як авторів, так і читачів, – спостерігається різне ставлення до жіночої літератури. Що вже говорити про чоловіків – письменників і читачів? Чому ж словосполучення «жіноча література», «жіноча проза», «жіночий роман» мають відтінок вторинності, сприймаються майже як відхилення від норми [1]? Одним з головних аргументів супротивників використання поняття «жіноча література» є твердження, що література не може бути ані жіночою, ані чоловічою, а лише доброю чи поганою. Мистецтво – це індивідуальний творчий акт, де особа митця, його особливості, його психологічний малюнок найбезпосереднішим чином визначають форму і зміст твору. Хоча це начебто загальновідомо, супротивники «жіночої літератури» часто нехтують цим фактом. Тому вони не можуть осмислити іншу його сторону. Обом статям людства, при всій різноманітності психологічних типів, що входять в нього, властиві певні

загальні риси, які дозволяють виділяти поняття чоловічої і жіночої психології. І зрозуміло, що такі відмінності не можуть не впливати прямо і на спосіб, і на сприйняття довкілля. Виходячи з особливостей свого «устрою», жінка трохи інакше оцінює і реагує на ту або іншу ситуацію. Якщо спиратися на такий погляд, то це говорить про певну психологічну єдність, властиву жіночій частині людства. Логічно припустити, що ці загальні риси з неминучістю проявляються і в творчості, що, у свою чергу, дає підстави правомірності існування жіночої літератури. Питання, проте, полягає в тому, які ці риси і як вони втілюються в конкретних літературних творах.

Романи, створені жінками, написані по-різному, піднімають різні теми, представляють різні сюжети. Не можна в усіх випадках говорити про дрібність або вузькість тем, примітивність фабули, про манірність, сентиментальність творів тільки тому, що вони створені жінками. В типово жіночій прозі домінують сім'я (навіть якщо це й неповна сім'я), будинок, розділене або неподілене кохання. В центрі оповіді знаходиться жінка. Стосунки з протилежною статтю розглядаються з позицій самоосмислення героїнь, відчуття своєї унікальної суті й відмінності від чоловіка. Багато подробиць і конкретизації – назви, дати, імена і прізвища. Відзначається схильність розшифровувати поведінку оточення, пояснювати його такими категоріями, як заздрість, егоїзм, марнославство, жадність, що, в принципі, містяться і в типово жіночих розмовах. Характерне для жіночої прози і прагнення до таємниць. Таємниці, загадковість і містика часто стають мотивами таких творів, якщо не основною темою усієї творчості. Цікаво й те, що жінки набагато ретельніше підходять до своєї мови, прагнучи зробити її більш грамотною, багатою, стильною, індивідуально забарвленою особливою експресією.

Однією з яскравих представниць французької жіночої літератури другої половини ХХ сторіччя є Анні Ерно. Твори її багато читають, розповсюджують, коментують в газетах, вивчають у ліцеях. У своїй творчості авторка акцентує увагу на соціальних негараздах, на незадоволенні посереднім життям, на родинному насиллі. Вона показує післявоєнну Францію, ту мораль, що дісталася у спадок, а також розвінчані ілюзії, незламні зусилля щодо відновлення життя. Книги А. Ерно розповідають про пристрасть, різко, без натяку на романтизм; вона показує суспільство таким як воно є, часто поганим.

Творчість Анні Ерно насичувалась марксизмом, екзистенціалізмом, феноменологією. Натхненна твором Сімони де Бовуар «Друга стаття», Ерно почала писати в епоху царювання «нового роману». Вибір теми писання для неї є очевидним, в її оповіданнях спостерігається цілковитий розрив з успадкованою впевненістю. Комбінаторика, яку вона створює, дозволяє їй уникати будь-якої класифікації [4, с. 8]. Цей стиль письма цікавить багатьох критиків. Університетські колоквиуми, що розглядають сучасну літературу, включають у свою програму розгляд робіт Анні Ерно як таких, де з'являються «голос народу», змішення соціальних класів, повсякденне життя, голос жінки, її відношення до сімейних цінностей, до себе, до «інтимного». Це

письменництво мрійливе, поліфонічне, з використанням фотографії, перечитування та переписування. Анні Ерно створила переконливі зразки міфології, міфології міщанської, або, як характеризував її Р. Барт, «буржуазної». В цьому сенсі її твори в належній мірі співвіднесені із сподіваннями і покладають надії споживчо-утилітарного характеру, які, приміром, вимагають від письменника «розгорнути перед нами життєву драму», показати «істинні почуття».

Романи А. Ерно написані в жанрі сповідальної прози, позбавлені чіткої фабули і, можна сказати, трохи істеричні. Історія під назвою «Звичайна пристрасть» – це спогади самотньої французької жінки про її коханця, емігранта зі Східної Європи; це серйозна, важка, життєва книга для читачок «жіночих романів». «Звичайна пристрасть» – характерний приклад так званої сублімативної прози, авторами якої зазвичай є жінки. Розрахунок зроблений на те, що зорова акомодация реципієнта направляє його погляд на ідейно-емоційну підкладку крізь нікуди не придатне текстуальне полотно. Розрахунок цей дійсно вірний відносно читача недосвідченого, який не відразу помічає (якщо помічає взагалі) відсутність головної родової ознаки цього жанру – сюжетної інтриги. Ніщо не перериває плавну, мірну течію оповідання; періодично прослизують згадки про речі, які до любовної драми зовсім не відносяться (купівля нових туалетів, падіння Берлінської стіни, приїзд Горбачова до Парижа та ін.). Проте подібні деталі – тільки фон, не відволікаючий від пильного вивчення душевних мук героїні, що з ексгібіціоністською насолодою вдається до скрупульозного опису власних страждань [2].

Автобіографія іноді розглядається як бідний родич літератури, проте Анні Ерно привносить до неї немало гідних рядків. З моменту виходу її першого роману «Порожні Шафи» в 1974 році письменниця, що народилася в сім'ї робітників і отримала філологічну освіту, безперервно говорить про своє життя, про себе саму і особливо про свої хвилювання. Її часто звинувачували в непристойності, яку вона цілком заперечує, пояснюючи, що ексгібіціоніст ховається, боячись бути узятим на місці злочину. Анні Ерно, яка нічого не приховує, виправдовується простим «це сталося». Така відвертість складає частину стилю її книг, в яких немає місця банальному «прикрашенню», бо на зміну йому приходять правда звичайного життя, – не для того, щоб виділитися, але щоб виразити внутрішню боротьбу, труднощі подолання прірви між своїми витоками і літературними пристрастями, складними стосунками з чоловіками і коханням загалом. Творчість Анні Ерно турбує, дратує, зачаровує, не підкоряючись указам бізнесу, який панує над законами літературного ринку. Вона справжня жінка і справжній письменник.

Бібліографічні посилання

1. Кайданский А. Женская литература [Электронный ресурс] / А. Кайданский // Дискуссионный Клуб Прозы. – Режим доступа: <http://www.proza.ru/2012/05/10/116>
2. Петухов Г. / Григорий Петухов // Анни Эрно. Обыкновенная страсть. Стыд. Пер. с фр. Н. Поповой, И. Попова. – М.: Кстати, 1998. – 208 с.

3. Didier Béatrice. L'Écriture-femme// Presse universitaire de France. – Paris., 1981.
4. Dugast-Portes F. Annie Ernaux : étude de l'œuvre//Brodas. – Paris., 2008.
5. Seys E. Ces femmes qui écrivent. De Madame de Sévigné à Annie Ernaux//Ellipses. – Paris, 2012.

Надійшла до редколегії 20 березня 2014 р.